

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 5

BEOGRAD 1937 GODINE

KNJIGA 1

XIV REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 8 FEBRUARA 1937 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVAO

POTPRETSEDNIK

FRANJO MARKIĆ

SEKRETAR

DR. DRAGAN DAMIĆ

Prisutni g. g. Ministri: Ministar pravde **dr. Nikola Subotić**; Ministar trgovine i industrije **dr. Milan Vrbanić**; Ministar građevina **dr. Marko Kožul**; Ministar pošta, telegrafa i telefona **dr. Branko Kaluderčić**; Ministar bez portfelja **dr. Miho Krek**; Ministar bez portfelja **Vojislav V. Đorđević**; Ministar fizičkog vaspitanja naroda **dr. Josip Rogić**; Vladin poverenik pri pretresu predloga trgovačkog zakona profesor univerziteta **dr. Milan Škerlj**.

POČETAK U 10,45 ČASOVA

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika XIII redovnog sastanka;

2 — Saopštenje interpelacije Vojislava Lazića, narodnog poslanika, na Ministra unutrašnjih poslova o ubistvu Mijića Svetozara, zemljoradnika iz Skele, na dan 27. januara 1937 godine i usvajanje prvenstva;

3 — Saopštenje izveštaja Ministra unutrašnjih poslova, da će na interpelacije narodnih poslanika Lenarčića Stanka; o govoru Rovana Franceta, dnevnika Sreskog načelstva iz Logateca, na zboru JRZ u Planini; o postupku Erkerija, sreskog pristava iz Donjeg Logateca, prilikom opštinskih izbora i o nepravilnom hapšenju Serini Karola; Boška Zeljkovića i drugova: o zabrani beogradskog lista „Pravda“ od 17. januara 1937 godine; o zabrani izlaženja u našoj štampi izjave g. dr. Vlatka Mačeka od 11. januara 1937 godine, — odgovoriti kad prikupi potrebne podatke;

4 — Otsustva narodnih poslanika;

5 — Saopštenje Potpretsednika Narodne skupštine Franje Markića o jednom kratkom pitanju Manfreda Paštrovića, narodnog poslanika, upućenom na Pretsednika Narodne skupštine g. Stevana Čirića.

Govornici: Potpretsednik Narodne skupštine Franjo Markić (tri puta), Vojislav Lazić (primedba na zapisnik), Ministar bez portfelja dr. Miho Krek, Manfred Paštrović.

Dnevni red: Pretres u pojedinostima izveštaja Odbora za proučavanje predloga trgovačkog zakona.

Govornici: Dr. Dragutin Janković, Sekula Zečević, dr. Todor Lazarević, Ivan Mohorič, Ministar pravde dr. Nikola Subotić, Vladin poverenik dr. Milan Škerlj, izvestilac većine Momčilo Sokić, Potpretsednik Narodne skupštine Franjo Markić (četiri puta).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, otvaram XIV redovni sastanak Narodne skupštine. Molim gospodina sekretara da pročita zapisnik prošle sednice.

Sekretar dr. Dragan Damić pročita zapisnik XIII redovnog sastanka.

Potpretsednik Franjo Markić: Da li ima neko od gospode narodnih poslanika kakvu primedbu na pročitani zapisnik? (*Vojislav Lazić:* Molim za reč!). Reč ima narodni poslanik g. Vojislav Lazić.

Vojislav Lazić: Gospodo narodni poslanici, ja sam uzeo reč da učinim primedbu na zapisnik zato što je ova skupštinska sednica, zakazana za 10 časova, počela u 10.50, pa je prema tome Skupština izgubila 50 minuta u svome radu. Skupština treba da počne sa radom onda kada je naredeno i kako je zaključeno. (Povici: To nije primedba na zapisnik!). To je u vezi sa zapisnikom, jer je u vezi sa početkom rada, pošto u iduću zapisnik treba da se stavi kada je

početo sa radom. Za to nosi krivicu Kraljevska Vlada, koja neispunjava ono što se je zaključilo, da sednice imaju tačno da počinju, i onda, na taj način, koči rad zajedno sa skupštinskom većinom, pa zato protestujem i tražim da se jedanput prestane sa ovakvim radom.

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, nije uopšte potrebno da pitam gospodina sekretara, da li prima stavljenu primedbu na zapisnik, pošto ovo uopšte nije nikakva primedba na zapisnik. Ovakvu primedbu mogao bi gospodin Vojislav Lazić da stavi tek na idućoj sednici, kada bude zapisnik današnje sednice pročitao.

Izvolite čuti interpelacije g. g. narodnih poslanika, za koje se traži hitnost.

Sekretar dr. Dragan Damić (saopštava): G. Lazić Vojislav, narodni poslanik, upućuje interpelaciju na g. Ministra unutrašnjih poslova o ubistvu Mijića Svetozara, zemljoradnika iz Skele, na dan 27 januara 1937 godine i traži da joj se prizna prvenstvo. (Vidi prilog).

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima Ministar bez portfelja g. dr. Miho Krek da se izjasni u ime g. Ministra unutrašnjih poslova da li prima traženo prvenstvo.

Ministar bez portfelja dr. Miho Krek: Izjavljujem da primam prvenstvo za ovu interpelaciju.

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština traženo prvenstvo? (Prima). Objavljujem da je prvenstvo primljeno.

Izvolite čuti izveštaje g. g. Ministara.

Sekretar dr. Dragan Damić (saopštava): G. Ministar unutrašnjih poslova izveštava da će na interpelacije g. Lenarčića Stanka: o govoru Rovana Franceta, dnevničara Sreskog načelstva iz Logateca na zboru JRZ u Planini; o postupku g. Erkerja, sreskog pristava iz Donjeg Logateca prilikom opštinskih izbora i o nepravilnom hapšenju Serini Karola; i na interpelacije g. Zeljkovića Boška i drugova: o zabrani beogradskog lista „Pravda“ od 17 januara 1937 godine; o zabrani izlaženja u našoj štampi izjave g. dr. Vlatka Mačeka od 11 januara o g. — odgovoriti kad prikupi potrebne podatke.

Potpredsednik Franjo Markić: Pročitani izveštaji primaju se na znanje.

Izvolite čuti molbe za odsustva g. g. narodnih poslanika.

Sekretar dr. Dragan Damić (saopštava): G. dr. Aćimović Jordan moli 20 dana odsustva.

Potpredsednik Franjo Markić: Odobrava li Narodna skupština traženo odsustvo? (Odobrava!). Objavljujem da je traženo odsustvo odobreno.

Pre nego što predemo na dnevni red dužan sam da vam saopštim sledeće:

Narodni poslanik g. Manfred Paštrović uputio je jedan upit na Pretsednika Narodne skupštine g. Čirića. Kako je g. Čirić sprečen zbog bolesti da danas prisustvuje ovoj sednici, to on danas ne može g. Paštroviću dati odgovor na njegov upit i ja mislim, da će se g. Paštrović danas time zadovoljiti.

Ima reč narodni poslanik g. Paštrović.

Manfred Paštrović: Gospodo narodni poslanici, kad sam ja u subotu podneo upit i protestirao što mi nije na njega odgovoreno, onda je Pretsednik g.

Čirić izjavio, da će mi iduće sednice odgovoriti na to pitanje. Međutim, pošto je Pretsednik g. Čirić bolestan i ne može sada da odgovori na moj upit, ja primam k znanju ovu motivaciju pretsedavajućeg g. Markića, u kojoj se iznosi zbog čega se meni ne može na upit odgovoriti, i verujem, kad g. Čirić ozdravi, da će mi odgovoriti na prvoj sednici na taj moj upit.

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo, prelazimo na dnevni red: Pretres u pojedinostima izveštaja Odbora za proučavanje predloga trgovačkog zakona.

Pre no što budem dao reč gospodi poslanicima, dozvolite mi da dam jedno malo objašnjenje. Čl. 55 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini kaže u drugom stavu sledeće: „Kad se predlog u načelu primi, prelazi se na pretresanje pojedinih odeljaka (glava) zakona“.

Međutim, ovaj predlog zakona nema glava, nego je tehnički podeljen na dva dela. Prvi deo ima osam oteka, drugi deo ima 6 glava, a ove glave imaju pojedine oteke. Ja vas molim za dozvolu, da se u pojedinačnom pretresu držimo pojedinih oteka (Povici: Prima se).

Pošto je Narodna skupština primila ovaj moj predlog, prelazimo na pretres u pojedinostima.

Reč ima narodni poslanik g. dr. Dragutin Janković.

Dr. Dragutin Janković: Gospodo narodni poslanici, stavljanjem na glasanje u načelu ovog zakonskog predloga, g. Pretsednik Narodne skupštine i nehotice me je sprečio da odgovorim i g. Ministru pravde i g. Vladinom povereniku na njihove primedbe povodom moga govora po ovom zakonskom predlogu. Ja vas, gospodo, molim kao i Pretsedništvo Narodne skupštine, da ovu debatu u pojedinostima iskoristim da odgovorim, objektivno i načelno, na te primedbe a ja mislim da to dopuštenje neće pokvariti dobro raspoloženje Skupštine prema meni kao i prema g. Ministru pravde i g. Vladinom povereniku.

Ja potpuno koncediram g. Ministru pravde da je njegova teza da je unifikacija zakonodavstva specijalno judicelnog zakonodavstva jedan od prvih atributa za postizanje unutrašnje naše konsolidacije. To je sigurno, ali taj princip ima jednu osnovnu rezervu, a ta je: da to zakonodavstvo i ta unifikacija ne idu na štetu našeg nacionalnog duha, našeg nacionalnog jezika i nacionalnoga razvitka. Mi svi znamo, a g. Ministar pravde naročito, da celo judicelno zakonodavstvo proističe u osnovi iz bivšeg austrijskog zakonodavstva koje ima svoj duh, svoje koncepcije i svoj jezik čisto germanskog porekla. I kada se stane na gledište da je unifikacija zakonodavstva sretstvo za postizanje nacionalne konsolidacije, onda je ta unifikacija skroz pogrešna ako se u toj konsolidaciji ne pode sa gledišta nacionalnog jezika i duha narodnog. Neka mi ne zameri g. Ministar pravde, ja ću ga potsetiti ovde na jednu staru dobru reč, prenetu iz Eneide, a to je ona reč Laokona koji je kada su Grci ugrurali drvenog konja u Troju kazao: Timeo Danaos et dona ferentes... Bojim se Danajaca i kad poklone nose! I ja se, gospodo, bojim ovoga germanskog zakonodavstva, bojim se stoga jer postoji jedno opšte pravilo u psihologiji masa — ja se pozivam na Gi-stava le Bona — da formiranje nacionalnog duha zavisi i od jezika. Jezik je, gospodo, najbolja spoljna signatura unutrašnjeg formiranja. Mi smo slovenski narod, apsolutno ni po čemu naša koncepcija ne odgovara germanskoj. I danas stvarati nekakvu kon-

solidaciju zakonodavstvom jednog stranog naroda, to je apsurdum sem ako to ne bude penetracija za buduća nadiranja. Ne treba zaboraviti, gospodo, da preti stalno rat između Nemačke i Rusije, odnosno između Germanstva i Slovenstva i ko zna kako bi se sve svršilo za Slovenstvo ako u tome sukobu Rusija propadne.

Druga je primedba g. Ministra pravde koja se takođe odnosila na moj govor, to je pitanje nepotpunosti ovog zakonskog predloga i njegovog dopunjavanja putem donošenja novog opšteg građanskog zakonika čija je, velim predosnova već gotova i godinu dana je na javnoj diskusiji. Ja bih mogao da kažem g. Ministru pravde ovo: ta predosnova, čuvena predosnova našeg građanskog zakonika koja je dva puta duže građena nego li sam nemački građanski zakonik, za koga znamo da je raden 20 godina, ima sve iste mane, i trpi sve iste prekore, i iste zamerke kao i celo ovo judicijelno zakonodavstvo. I to je kopija, i to je prevod austrijskog građanskog zakona zajedno sa svima novelama koje su izašle u tome zakonu donije u Austriji i koje mi svi dobro poznajemo. Poznajete ga i vi, braćo Hrvati, na terenu Hrvatske, poznaju ga i braća Slovenci na terenu Slovenačke, a poznajemo ga i mi Srbijanci na terenu Srbije. Nažalost, mi smo u Srbiji 10 godina ranije primili taj zakon nego i sami Hrvati. U Hrvatsku je došao za vreme Bahova režima i ja bih se mogao pozvati na izvesne koncepcije i izlaganja profesora Maurovića, sa kojim sam ja vodio polemiku o duhu i jeziku judicijelnih zakona u svoje vreme. Pozvao bih se na jednu njegovu istorijsku dotaciju austrijskom građanskom zakoniku iz god. 1912. Onda je proslavljena stogodišnjica austrijskog građanskog zakonika i g. Maurović tom prilikom iznosio je istorijske podatke kako je u svoje vreme taj zakonik, koji je uveden u Hrvatsku tek za vreme Baha, primljen od pravnog sveta i od poslovnog sveta u Hrvatskoj i podvukao da se desilo ono što se danas dešava i kod nas, tj. da je jedan veliki deo bio protiv toga zakonodavstva sa gledišta nacionalno-hrvatskog. Drugi je tražio da se izmeni, da mu se da tip hrvatskog zakonodavstva, da mu se da jezik njegov, ali na kraju krajeva ostalo je ono što je austrijska vlada htela. Danas mi nemamo tu austrijsku vladu, danas mi imamo svoje ustanove, danas mi imamo svoju reč. Zašto bi smo mi sada propuštali priliku da ispravimo ono što je pre 100 godina učinjeno.

Zašto da se pozivamo i na faktički i poslednji argumenat, koji branioci toga judicijelnog zakonodavstva navode a to je da je austrijski građanski zakonik gotovo na dve trećine teritorije današnje Jugoslavije vredio i pre sto godina. A ja kažem, ne leći se zlo pozivanjem na zlo nego se leći traženjem novog, dobrog.

Što se tiče odgovora poštovanog g. Vladinog poverenika gospodina profesora Škerlja, ja mogu da mu kažem da se on malo prebacio u kritici moga izlaganja. Ja sam tvrdio, gospodo, da je predlog trgovačkog zakona za Kraljevinu Srbiju većim delom izišao iz nemačkog. G. Škerlj mi je kazao, da to nije nemački predlog. Nisam ja ni kazao da je on u celosti nemački, ali bilo da je došao posredno preko Poljske bilo da je došao neposredno nesumnjivo je da je većim delom izrađen prema odredbama nemačkog trgovačkog zakona.

Kao argumenat za svoju tezu g. Vladin poverenik je izneo ovo. On kaže: zašto mi ne bi uzeli iz stranog zakonodavstva ono što je dobro, pa od toga napravili jedan zakon za našu zemlju. Tim pre, veli, što je materija trgovačkog prava gotovo međunarodno-pravnog karaktera i prema tome mi sasvim logično možemo se poslužiti tekstovima stranog zakonodavstva, da bi konstruisali jedan jugoslovenski trgovački zakon. Ja kažem opet, da je to argumentacija koju je imao i Ministar pravde, a apstraktno uzeta, ona je sasvim podnošljiva i akseptabl, tj. sasvim logično izgleda ljudskom mozgu, pa i nama pravnicima, da je dobro uzeti ono što je najbolje iz stranog zakonodavstva. Ali, gospodo moja, svako zakonodavstvo, ako nije sinteza društvenog života, ako nije proizvod onoga što se živelu i preživelo i onoga što se želi da dođe u društvu, onda je ono jedna apstraktna materija na koju narodni život ne reagira, a društveni život i narodni život oseća tu materiju i to zakonodavstvo kao jedan oklop koji ga steže, koji ga guši i protiv koega mora neminovno reagirati, bilo psihološki, duhovno bilo materijalno.

I to se, gospodo, desilo kod nas u Srbiji. Mi smo imali austrijski građanski zakonik. Ja vam tvrdim, gospodo, da je jedan veliki broj odredaba, čitave glave, čitav deo o bračnim ugovorima, ili ceo deo o državini kod nas u narodnom životu i u praksi prebačen na deo o istupima u krivičnom zakonu, a teorija o bračnim ugovorima uopšte nije akceptirana ni primenjena na selu. To je ono što sam ja nazvao duhoborstvom protiv anacionalnog austrijskog zakonodavstva. Te pojave imao je i naš narod u Austriji. I ja se baš pozivam na g. Ministra pravde, i to baš u onom delu Austrije gde su Srbi vodili borbu protiv austrijskog zakona i dobili izvesne izmene u korist svoju kad je reč o nasledu u srpskim porodicama u Dalmaciji. To se desilo i kod Slovenaca kod odnošaja porodično-imovinskih i prava otkupa za najstarijeg člana naslednika itd. Dakle, neminovno se, hteli mi ne hteli, pozivali se mi na kakvu bilo teoriju, kod zakonodavstva specijalno judicijelnog, reakcija socijalnog i opšteg narodnog života, pojavljuje kod svake anacionalne odredbe takvog zakona. To je jedno, a drugo može biti nije više tačno, teorijski nekad je bilo tačno, da su trgovačko pravo a specijalno odredbe o trgovačkim efektima faktički međunarodno-pravnog karaktera. Menica i ček tako su i postali, i tako je naš zakon jedna konvencija koja je izrađena u Ženevi, a koju su mahom evropski narodi prihvatili i primili. Ali, gospodo, i tu se desilo ono što ja tvrdim i ponavljam, svi oni koji su radili sa menicom i čekom u Kraljevini Srbiji znaju dobro da je potpuno izvrnuta materija pravna i smisao i koncepcija menice, pa dok je u celom svetu menica bila sretstvo za isplatu, dotle je ona kod nas postala obligacijom i sretstvom za kredit i uzimanje para na zajam. Ne može jedna sirova privreda i nerazvijena zemlja da primi teret jednog komplikovanog zakonodavstva.

Druga primedba g. Vladinog poverenika odnosila se na jezik. G. Vladin poverenik se je izvoleo izvinuti rekavši: pitanje jezika nije moja stvar, pa je ipak mislio da može uzeti primer izraza „nastan“ i kazati da on odgovara najviše izrazu kojim bi se mogao zameniti „domicil“. Medutim, ta nova konstrukcija dokazuje da je to čisto nemački izraz, prevod sa nemačkog, dakle kovanica koja za narodni jezik ne znači ništa ili jedna nova kovanica koja mu je nera-

zumljiva i koja će još više otežavati potrebnu komunikaciju i dodir između zakonodavstva i narodnih masa na koje se to zakonodavstvo primenjuje. Neka mi ne zameri g. Vladin poverenik, ali ja mislim da svakoj Vladi treba da bude najveća briga da zakonodavstvo u primeni kod narodnih masa bude dobro razumljivo, jer će se samo tako moći da prihvati i primi, a ne kad danas seljak sluša presudu on je isto tako razume kao i kineski jezik.

Još jednu primedbu! Ja sam čitao mišljenje jednog od najvećih imena akademičkih u Francuskoj. Taj literator, taj akademik francuski znate šta kaže: „Najlepši jezik francuski jeste u francuskom građanskom zakoniku. I ja kad hoću da osvežim svoje znanje jezika i da osetim lepotu francuskog jezika, ja ne uzimam ni Viktora Iga, ni Balzaka, ni Anatola Fransa, nego otvorim francuski građanski zakonik i čitam. To je najlepší napisano delo na francuskom jeziku”.

A, gospodo moja, kad naši potomci budu otvarali i čitali ovo, oni će se pitati sa zgranutošću, koji su ljudi, koje narodnosti i kojeg jezika sedeli ovde u ovim klupama, kad su ovakve zakone anacionalne i po duhu i po jeziku mogli donositi. (Pljeskanje na levici).

I ja vam kažem, gospodo, ne sa nekog opozicionarstva, nego iz dubokog ubedenja, ja vam kažem, gospodo, da kad bih glasao o jednom zakonu i za jedan zakon, koji ovako očigledno ima duh i jezik i karakter germanski, ja bih smatrao da bih činio nešto protiv vitalnih interesa moga naroda.

Daleko je od mene da namećem moje mišljenje ma kome, ali vas molim da verujete da ovo što govorim govorim samo po čistoj savesti i po dubokom ubedenju.

Treća primedba gospodina Vladinog poverenika odnosila se na moju tvrdnju, da ovaj zakon nosi u sebi jednu socijalnu reakciju. Zato sam se pozivao na propis — kao primer — § 3 ovoga zakona, u kome se govori o manjim i većim trgovcima, u kome se odvaja trgovački stalež na dve potkaste, tako da ovaj zakon u stvari vredi za velike trgovce, tako da bi on pretstavljao — kao što bi rekao brat Voja Lazić — jedan gospodski trgovački zakon. A ni vama nije stalo, ni meni, ni gospodinu Ministru pravde da pravimo gospodstvo u trgovačkom staležu i dajemo specijalne odredbe za jedan deo staleža i da ga izdvajamo.

Reklo se da je u interesu malih trgovaca, da se izbegnu troškovi, da se izbegnu zanovetanja oko formalnosti. Ali ne može jedan zakon, gospodo, nikada biti donet, da u svojim odredbama izuzima od jednog dela, od onih, zbog kojih je taj zakon i donet, — i tu je ta antisocijalnost i socijalna reakcija.

Gospodin Vladin poverenik nije me razumeo. On je shvatio, kako bih rekao, specijalne odredbe o penzijama činovnika bankarskih, akcionarskih itd. društava, i kaže: Evo dokaza, da je ovaj zakon socijalan!

Međutim socijalnost jednoga zakona ne ceni se po penzionim ustanovama, koje će on osnovati. Socijalnost toga zakona ceni se po merama, po dejstvu, koje će taj zakon proizvesti na narodnim masama i na onom delu narodnih masa, na kome se taj zakon primeni.

Najzad ostala je još jedna primedba, koja je za mene kao naučnika ili ako hoćete poznavao prava vrlo nezgodna. Meni je prebacio g. Vladin poverenik, da sam ja samo jedan deo ovog zakonskog predloga

pročitao, i kao dokaz uzeo moje razlaganje o t. zv. ugovorima sa samim sobom.

Ja sam uzeo kao primer § 64 sa naslovom „Ugovor sa samim sobom”, pa sam rekao, da je to jedan pravni luksuz iz teorije izvora obligacija i da ga nije trebalo uneti, ali kad je već uneto, bilo mu je pre mesta u delu o akcionarskim društvima, a ne u ovom delu o trgovcima. Zato što se može desiti pre kod akcionarskih društava da jedan predstavnik društva u ime društva sa samim sobom zaključi ugovor o prodaji na primer akcija nego da trgovac ili njegov prokurista sam sa sobom zaključi poslove. G. Vladin poverenik me je uputio na § 303 sa ovim primedbama: G. Janković se poziva na § 64 da bi dokazao od prilike da ugovor sa samim sobom nije unet u materiju gde treba da bude, t. j. u deo o akcionarskim društvima, mislim u § 303, u kome ima oko 40 redi, dok u § 64 ima svega pet do šest redi. Međutim, nažalost nije tako, nego ostaje ono što sam ja kazao. Citirani propis § 303 o tim poslovima sa samim sobom ima svega dva reda. Tu naročito vredi ako bi se između društva i pomenutih lica imao da sklopi pravni posao, a svi ostali 43 reda govore o onome što je naslov toga § 303, t. j. o suprotnosti interesa u vođenju poslova, a onaj deo, o davanju kredita.

Ja sam, gospodo, sa mojim odgovorom gospodinu Ministru pravde i g. Vladinom povereniku gotov. Sad bi mogao da predem na kritiku, § 1 ovog zakona. Gospodo § 1 ovog zakona t. j. predloga zakona trgovačkog trpi iste zamerke kao i sve ostale odredbe. Prvo i prvo, jezik ne valja. Prva rečenica: „U smislu ovoga zakona trgovac je ko se u vidu privrednog zanimanja u svoje ime bavi nekim od ovih poslova”, pa se onda limitativno nabrajaju ti poslovi. Ja mislim, gospodo, ne samo jezik nego i pravna konstrukcija ovog prvog odeljka, a to je definicija trgovca kao takvog, nedovoljna je i ni pravno ni lingvistički nije potpuna. Ja ću vam, za primer, dati stari naš trgovački zakon i francuski zakon čiji su članovi prvi identični, pošto je naš stari trgovački zakon prevod francuskog trgovačkog zakonika, u kome se daje ova definicija: „Za trgovca se smatra onaj kome je trgovina obično zanimanje”, pa se onda kod nas, tek u Zakonu o ustrojstvu trgovačkoga suda, a u francuskom zakonu u § 632 označuju i nabrajaju poslovi kao takvi, t. j. kao trgovački. Ima, gospodo, u trgovačkom pravu takozvana akcesorna teorija po kojoj su svi trgovački poslovi oni, koje trgovac radi i obavlja, tako da posao dobija svoju trgovačku prirodu od samoga trgovca, t. j. od onoga koji ga izvršuje a ne da trgovac dobija svoj status trgovački od poslova vođenih kao trgovina. Ja mislim da je za našu privredu, za naš pravni život, mnogo interesantnije i mnogo korisnije dati jednu koncepciju široku, koja može dugo živeti i u koju može sve pravo ući, nego li hteti predvideti sve ono što može život i saobraćaj da da.

Gospodin Ministar pravde lepo je primetio u svome ekspozou, da zakon nosi propise a sud rešava. I, baš zato, po našem mišljenju, germanski sistem zakonodavstva ne daje rešenje pitanja, nego ga pre daje sistem francuskog zakonodavstva. Da navedem samo jedan primer zato da je široka koncepcija francuskog zakonodavstva omogućila i protivno onome što g. Škerlj tvrdi. Francuski trgovački zakon doista živi već 130 godina. Toliko isto živi francuski građanski zakonik, ali njegove odredbe su takve, da i

danas u najnovijoj materiji, u pitanju naknade štete kod avionskih nesreća, kod automobilskih sudara, za koje zakonodavstvo pre 130 godina nije ni sanjalo da će biti instrumenti prevoženja, danas rešava sudska praksa, po tim starim propisima. Zašto? Zato, što su elastični i omogućavaju da primena materije dobije potpun svoj volumen pravi.

Potpredsednik Franjo Markić: Vi, g. poslaniče, govorite tako, da Vas ja sa zadovoljstvom slušam, a verujem isto tako i gospoda narodni poslanici, ali Vas molim, da vodite računa da je ovo ne generalna već specijalna debata.

Dr. Dragutin Janković (nastavlja): Molim, ja ću da završim. Što onda da govorim? Ja neću da govorim kad g. predsedavajući smatra da sam pogazio zakon. Dura lex, sed lex. Pošto g. predsedavajući smatra da sam prekršio pravila, onda da ne govorim.

Potpredsednik Franjo Markić: Ja nisam mislio da ste vi prekršili zakon, već sam Vam samo skrenuo pažnju na vreme govora, jer se bojim da se ne napravi presedan, pošto i ostala g. g. narodni poslanici žele onda takođe duže da govore.

Dr. Dragutin Janković (nastavlja): Pa zašto me onda prekidate?! Ako je proteklo vreme, onda neću ni sekundu da govorim. Neka onda Narodna skupština reši da li da govorim.

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite nastaviti, ali se držite ovoga što sam rekao.

Dr. Dragutin Janković (nastavlja): Zašto da govorim? Za koga da govorim. Ja sam završio, glasaću protiv.

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Sekula Zečević.

Sekula Zečević: U početku debate o Trgovačkom zakonu imao sam čast da uzmem reč i tom prilikom objasnim gledište svoje na pitanje stranaca u našoj zemlji. Međutim, kako sam toga dana bio odsutan, a čuo sam da je izvestilac većine u svome govoru rekao kako je Sekula Zečević koristio blagodeti stranoga kapitala, smatram za potrebno i za dužnost da o tome dam kratku reč.

Gospodo narodni poslanici, istina je da sam koristio i da koristim blagodeti stranoga kapitala, istina je da ja koristim kredit američki sa 3½ interesa, i baš zato, što se u mojim poslovima koristim takvim kreditom i što sam 15 godina proveo u radu u stranim zemljama, kompetentan sam da govorim o strancima, o stranom kapitalu i o njegovom nadiranjju kod nas.

Ja nemam ništa protivu stranaca, nama su potrebni strani kapitali, potrebno je da oni rade lojalno, časno i otvoreno, ali mi smo protiv toga da se u naš narod i naš rad unose koruptivni elementi, da se naš narod revoltira što se devastiraju naša nacionalna bogatstva, jer mi nemamo pravo da tako raspoložemo s tim bogatstvom, da damo strancima sve ono što imamo, jer će nas pitati naše buduće generacije šta smo radili i kako smo radili. Takvim radom upropašćuje se naše narodno dobro, ide se sigurno ekonomskoj propasti i ekonomskoj zavisnosti, a mi, kad dopadnemo u ekonomsko ropstvo, ono će nam biti najteže, jer najduže traje.

Ja sam, gospodo, naročito smatrao za potrebno da ovom prilikom to naglasim, da sam ponosan, što sam citiran, jer smatram da je to dobronamerno re-

čeno, a ponosan sam zbog toga što se posle ovoga objašnjenja vidi da sam i kompetentan da o tim stvarima merodavno govorim.

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. Todor Lazarević.

Dr. Todor Lazarević: Gospodo narodni poslanici, mi raspravljamo u pojedinostima o jednom zakonskom predlogu, koji nije delo jedne vlade i koji nije namenjen jednom kratkom životu, nego da dugo traje i živi. Nije to jedan lex annua, nego jedan zakon za trajnost. Prema tome ne pozivam vas i nisam ustao zato da vas pozovem da ovaj zakonski predlog jednoglasno odbacimo, nego da vas pozovem da ovaj zakonski predlog pretresemo što je bolje moguće i da dobijemo što je moguće bolji zakon, da ga složno pretresemo i da ga onda unisono primimo.

Ja mogu da držim da su izlaganja g. dr. Jankovića u tom pogledu: da naše sudicijsko zakonodavstvo ne odgovara duhu i jeziku našega naroda, tačna; ja držim da su tačna, ali mi smo u tome tako daleko otišli da više povratak nije moguć? I kada smo mi toliko sudicijskih zakona primili, i to takvih da ne odgovaraju duhu našeg naroda i njegova jezika, onda moramo ovaj put produžiti i završiti ga, pa tek u budućem vremenu, ako se pokaže da ga treba menjati, moraćemo to da uradimo, odnosno buduće generacije moraću tome da pristupe.

Ali, i kada smo se odlučili da usvojimo ovaj sistem sudicijskog zakonodavstva, koji smo usvojili, moglo se je i moralo postupiti tako i raditi tako, da dobijemo i bolji zakonski predlog i bolji zakon nego što smo ga dobili.

Ako čitamo ovaj otek, koji je baš sad na dnevnom redu, mi ćemo videti, da je tu jezik za svaku osudu. Ovaj je otek prevod nemačkog teksta trgovačkog zakona, koji je kod nas u bosanskim krajevima na snazi. Ja imam ovde na nemačkom jeziku tekst bos.-herc. trgovačkog zakona, koji je raden prema austrijskom i prema mađarskom trgovačkom zakonu i koji je moderniji i od austrijskog i od mađarskog. Ako sravnite ovaj zakon i odnosna mesta, koja se u njemu nalaze, sa tekstom ovog oteka zakonskog predloga, videćete da je to jedan prevod, i to jedan relativno loš prevod. Ali u Bosni i Hercegovini smo mogli imati loš prevod, pošto je nemački tekst autentičan i na snazi, i kada dođe do nekog nesporazuma, mogli smo prevod uporediti sa nemačkim tekstom, otvoriti nemački tekst, koji je potpuno jasan za svakog ko iole vlada nemačkim jezikom, pa smo pitanje rešili.

Ali mi danas donosimo jedan zakon za generacije koje može biti, neće da se služe u praksi sudskoj ili drugoj, nemačkim jezikom, niti treba da se služe.

Pre nego što bih prešao na redakciju i na jezičnu stranu, ja ću da zamerim ovde, ako hoćete, i sistematičari ovog prvog oteka. Definicija trgovca, po mom uverenju, nije data onako kako je trebalo. Definicija trgovca, po zakonu koji ja imam, po našem bosansko-hercegovačkom zakonu je bolja, iako nije savršena. Definicija trgovca na ovaj način, kao što je daje predlog o kome raspravljamo, takva je da se tu uvlači i pitanje trgovačkih poslova, kojima nije mesto ovde, nego u drugom delu trgovačkog zakona.

Definicija trgovca, po mom uverenju, bila bi najbolja, od prilike, ovaka: „Trgovac je u smislu ovoga zakona ono lice koje se u vlastito ime bavi trgov-

nom kao zanimanjem." Šta je trgovina, to treba reći na drugom mestu, ili može se reći na ovom mestu, ali u jednom sasvim drugom paragrafu. Dalje, kaže se u naslovu nad prvim paragrafom: „Trgovac prema poslovima.” Gospodo, to bi, na neki način, po jeziku našem, trebalo shvatiti kao odnošaj trgovca prema poslovima, a ne znači ono što se hoće da kaže, a hoće da se kaže: da je ono lice koje se bavi poslovima, koji su tu pobrojani, trgovac. Trebalo je da se kaže: Trgovac po poslovima. I naslov §-a 2 ovako je i redigovan i glasi: „Trgovac po načinu i obimu poslovanja.” Redakcijska strana mora, osobito kod zakona, kojima je namenjena trajnost i trajna važnost, da bude bez prigovora i savršena, koliko je to ljudima dano da jedno savršeno delo mogu da stvore. Međutim, redakcija ovoga zakona, neka mi ne zamere redaktori, vrlo je slaba, i kad bi ovo bilo jedno publicističko ili literarno delo, pa došlo pred kritiku kritičara, ono bi sa redakcijske i jezičke strane bilo vrlo nepovoljno ocenjeno.

U § 1 kaže se u početku: „U smislu ovoga zakona trgovac je ko se u vidu privrednog zanimanja u svoje ime bavi nekim od ovih poslova.” „Nekim” je i singular, a „nekim” je i plural. — Da li se mora baviti samo jednim od ovih poslova i da li mu je zabranjeno da se i drugim od ovih poslova bavi, ili se mora baviti svima ovim poslovima, ili može da se bavi kojim hoće od ovih poslova, to iz ovoga zakonskog predloga ne sledi, a redakcija bi morala biti takva, da ovu dvosmislenost odstrani. Onda u tački 1 ovoga paragrafa odnosno alineji 1 kaže se, da je trgovac onaj koji se bavi: „1) pribavljanjem i otuđivanjem pokretnih stvari, bilo da se otuđuju nepromenjene, bilo obrađene ili prerađene, kao i pribavljanjem i otuđivanjem vrednosnih papira”. „Da se otuđuju nepromenjene”, ovo nije dobro rečeno. U nemačkom tekstu, iz koga je ovo prevedeno, stoji da se otuđuje in natura onako kako su kupljene. Dalje se kaže: „obrađene ili prerađene”, ni ovo nije dobro rečeno. Nije kazano ono što se želi. U ovom pogledu nemački tekst je jasan, ali ovaj prevod nije jasan, ovaj prevod nije dobar. (*Mita Dimitrijević: Zar je to prevod?*) Da, ovo je prevod, i to loš prevod. (*Mita Dimitrijević: I to većina kaže!*)

Ako imam novac i kupujem pšenicu, meljem je i prodajem brašno, to je van svake sumnje da sam trgovac koji kupuje robu, prerađuje je i prodaje. Ali ako kupim vino raznih tipova i od tih raznih tipova pravim vino jednog tipa i stavljam u trgovinu, onda pitam: jesam li ja to vino obradio? Da li naš narod kaže da je to obrađeno vino. Ne. Kod nas reč „obrađivati” i „obrađivanje” znače nešto drugo nego tipiziranje vina, sortiranje pšenice i zapakivanje robe, da se na što bolji način plasira i proda.

Dakle, ova reč „obrađene stvari”, ta reč nije kazala ono što se mislilo, ovaj izraz „obrađene stvari” nije dao ono što su redaktori želeli da dadnu i ne znači ono što su redaktori želeli da znači.

U drugoj alineji stoji, da je trgovac i onaj, koji se bavi „primanjem obrađivanja ili preradivanja pokretnih stvari za druge”. Ove reči „primanje obrađivanja ili preradivanja” nisu, gospodo, u duhu našeg jezika, niti je stvar jasna. Ovo se može krivo razumeti. Zašto ne bi rekli: „ko se bavi obrađivanjem ili preradivanjem pokretnih stvari”? Zašto ostavljati „primanje obrađivanja ili preradivanja”, kad je dovoljno reći: „Trgovac je onaj, koji se bavi obrađivanjem ili preradivanjem pokretnih stvari za druge”.

Što se tiče izraza „obrađivanje pokretnih stvari za druge”, za njega važi ono što sam maločas primetio.

Dalje se kaže: „primanjem osiguranja” i ovo nije rečeno kako treba. Zašto nije kazano: „Bavi se osiguranjem”. To je bolje i u duhu je našeg jezika, jer naš jezik nije imenički nego glagolski. Bilo bi razumnije i tačnije, da je zakonski predlog dat u glagolskoj nego u imenskoj formi.

Dalje, kaže se: „primanjem prevoza stvari i lica po moru i po vazduhu...” Dovoljno je reći: „trgovac je onaj koji se bavi prevozom stvari ili lica itd.” Onda stoji, ne znam da li je to zbilja pogreška ili je štamparska greška, da je trgovac i onaj koji se bavi „skladišnim poslovima”. I ono „t” je umetnuto. To je nova gramatika, koja meni nije poznata. Možda se izmenila, ali ja nisam čitao, da se ovako može pisati gramatički.

Dalje se kaže da je trgovac i onaj koji se bavi „izdavačkim (nakladnim, založničkim) i drugim poslovima trgovine knjigama i umetninama”. Ovu reč „založničkim” ne razumem, ako to možda nije slovenački izraz.

Konačno stoji, da je trgovac i onaj, koji se bavi „poslovima štampara”, a bolje bi bilo reći „poslovima štampanja”.

Prelazeći na § 2, držim da je otesek drugi suvišan. To je jedan pleonazam zbog toga, jer iz § 1 sledi, da je trgovac onaj ko nabavlja produkte poljoprivrede i šumarstva, pa ih preradene ili nepreradene stavlja u promet. Onaj koji vlastite produkte stavlja u promet nije trgovac, jer svakako ta njegova akcija, to njegovo delo nije trgovački posao. Ali ako on upotrebi za obrađivanje ili preradivanje izvesne stvari ili uvede organizaciju, koja ima formu, koja je predviđena u 1 oteku § 2, ili po obimu odgovara §-u 2, onda svakako on je trgovac po oteku 1 §-a 2, da se to naročito ne spominje i ne ističe u posebnom oteku 2 ovog §-a.

Ako jedan veliki poljoprivrednik ima svoj vlastiti mlin i svoju vlastitu pšenicu melje i prodaje kao brašno, ako je obim poslova velik, onda je on trgovac i po oteku 1 §-a 2, i nije potrebno da postoji ovo naročito sužavanje, ili, ako hoćete, proširenje, ovo opetovanje u oteku 2 §-a 2.

U § 3 radi se o omanjem trgovcu. Ja ovde ne bi mogao da delim mišljenje g. dr. Jankovića i ne bih imao ništa da prigovorim tome, da se trgovci dele na trgovce omanje, za koje ovaj zakon neće važiti, naročito koji neće morati podnositi terete ovoga zakona, i na trgovce, ako hoćete, veće, trgovce uopšte. Jer, i ovaj zakon, kao i svaki zakon, daje izvesne beneficije, ali nameće trgovcima i trgovini i izvesne terete. Ove terete može da podnese samo trgovina organizovana u većem stilu, a nikako ih ne može da podnese manji trgovac. U ostalom, izvesne mere i i opreznosti koje zakon predviđa nisu za malog trgovca ni potrebne, jer, ako bi mali trgovac počinio kakve malverzacije, one ne bi bile većeg stila i ne bi mogle biti opasne.

Ali prigovaram 4 oteku § 3, koji glasi: „Za vodenje omanje trgovine ne može se obrazovati javno trgovačko društvo ni komanditno društvo”. Ja bih kazao: „Za vodenje omanje trgovine ne može se obrazovati trgovačko društvo.” Jer bi moglo doći u obzir osnivanje javnog trgovačkog društva i komanditnog društva i za trgovinu u manjem obimu; moglo bi doći u obzir kod omanjih trgovaca, što treba is-

ključiti. Ali, ni u kom slučaju ne može doći u obzir osnivanje akcionarskog društva ili društva sa ograničenim jemstvom u slučaju omanje trgovine jer je za njih potreban veći kapital, koji se mora organizovati, što trgovinu karakteriše tako da to nije omanja trgovina nego trgovina u smislu ovoga zakonskog predloga.

§ 5 kaže: „Naređenja o trgovcima primenjuju se i na trgovačka društva.” Bolje bi bilo kazati: Važe i za trgovačka društva. Jer ima odredaba, koje i sam trgovac i trgovačko društvo treba da primene, pored odredaba, koje primenjuje prema trgovcu vlast.

Premâ tome zakon važi za trgovca bilo da je u dodiru sa vlašću ili ne. Prema tome bolje bi bilo kazati: Naređenja o trgovcima važe i za trgovačka društva.

U stavu 2 ovog §-a se kaže: „Naređenje § 3 stav 1 ne odnosi se na deonička društva i na društva sa ograničenom odgovornošću”. Ovaj zakonski propis, na koji se ovaj paragraf odnosi, glasi ovako: „Naređenja o firmi, trgovačkim knjigama i prokuri ne odnose se na lica koja su trgovci u smislu § 1, a bave se omanjom trgovinom”.

Iz ovog naređenja drugog odeljka § 5 sledilo bi da akcionarska društva i društva sa ograničenim jemstvom mogu da spadaju u omanje trgovce, a ja mislim da to nije tendencija našega projekta da se akcionarska društva i društva sa ograničenim jemstvom mogu organizovati kao omanje trgovine zbog toga što tu mora predležati organizovan kapital od najmanje 200.000 dinara ili 1 milion dinara, a to za naše prilike nije omanja trgovina nego oveća trgovina.

Sad bi došli na poslednji paragraf ovoga oteka, a to je § 6.

Ja mislim da je ovaj paragraf propisao nešto što nije lteo da propiše. Ovaj je paragraf preširok. Ako se meni kao advokatu zabranjuje da se bavim trgovinom, ako ja kao advokat ipak kupujem vrednosne papire i preprodajem ih i ako to radiim u vidu zanata, u vidu nekog stalnog zanimanja, meni će biti to zabranjeno, jer se bavim jednom nedozvoljenom trgovinom, jednim nedozvoljenim poslom. Na mene se ni u kome slučaju ne mogu primeniti odredbe ovoga zakona: da bih kao advokat bio dužan da imam firmu, da je protokolišem, da se uvodim u trgovački registar itd. Na mene može trgovački zakon, ako hoćemo to da sankcionišemo, samo utoliko da se primeni, da se pomenuti moj posao, ako do toga dođe, smatra trgovačkim poslom, i ništa više od toga. Prema tome, u ranijim tekstovima, iz kojih je ovaj projekat izišao, ova zakonska odredba i glasi ovako kako sam je ja protumačio i kako je želim protumačiti. Mi imamo naime tri vrste trgovačkih poslova. To su prvo apsolutni trgovački poslovi. Jedan posao koji je u svakom slučaju trgovački, obavljao ga ma ko, to je apsolutni trgovački posao. Ima zatim relativnih trgovačkih poslova. Relativni trgovački poslovi, to su trgovački poslovi samo onda, ako se vrše u vidu zanimanja. I imamo akcesorni trgovački posao. Ako jedan trgovac napravi jedan posao, koji nije ni apsolutni ni relativni, ali ga je napravio trgovac u svom poslovanju, to je onda trgovački posao akcesorne prirode. Da se apsolutni trgovački poslovi, koje jedan netrговac pravi, podvedu pod odredbe trgovačkog zakona, to je kod nas u Bosni i Hercegovini regulisano u § 287 trgovačkog zakona koji otprilike u prevodu ovako glasi:

„Svojsstvo i važnost trgovačkog posla nisu alterirani time, da se njime ne može da bavi lice kome je to zabranjeno po njegovom položaju, po njegovom staležu ili iz drugih policijsko-javno-pravnih propisa”. Dakle, to je ova odredba, koja je uzeta u § 6 ovog predloga. Ona nije ovde protegnuta na trgovca, već na trgovački posao, pa bi ovako trebalo i u ovom predlogu postupiti, jer ako § 6 ostane ovakav kakav je, moglo bi se uzeti da potpomaže nedozvoljenu i zabranjenu trgovinu.

Ja mislim da bi na temelju primedaba, koje su učinili gospoda predgovornici i koje sam ja učinio, ovom čitavom oteku mogla da se dadne jedna druga, jasnija i bolja redakcija, pa da se ovaj otek zakiti jezičnim ruhom, koje odgovara duhu našega jezika, a ne da izgleda da je preveden, i to kao loš i rdav prevod, i da zbog toga odaje čist german-ski duh.

Prema tome ja bih molio Narodnu skupštinu, Kraljevsku vladu i g. Poverenika Kraljevske vlade, da se izvrši nova redakcija ovoga oteka, i to da se izvrši makar na taj način, da se ovaj otek vrati u Odbor, da Odbor u sporazumu sa Kraljevskom vladom i g. Poverenikom donese redakciju koja bi bolje odgovarala duhu našega jezika i našem narodnom duhu.

Potpredsednik Franjo Markić: Ima reč narodni poslanik g. Mohorič.

Ivan Mohorič: Gospodo narodni poslanici, meni je lično veliko zadovoljstvo, a ja mislim i celoj opoziciji i odborskoj manjini ova detaljna diskusija, koja je jutros sa ove govornice vođena. Ona u potpunosti potvrđuje naš osećaj koji smo imali, da ovaj zakon nije svuda bio tako doteran, da bi on mogao u svakom pogledu zadovoljiti. Ja mislim da bi bilo potrebno, da se načelno izdejstvuje od strane Narodne skupštine jedno generalno ovlašćenje, a pošto u ovom poslednjem primerku, koji je jutros razdat, ima još uvek štamparskih grešaka, — da se te greške poprave. To je jedna stvar koja je jako potrebna, da bi dobili jedan pouzdan i čist tekst. U projektu se govori o deoničkim društvima, ali je na jednom mestu napisano „Deoničarsko društvo”. Dalje, i ako je u Odboru odlučeno i usvojeno da se ne piše „zakonik” nego „zakon”, ipak se u primerku to promaklo. Isto tako su komore nazvane „trgovačkim” mesto „trgovinskim”, kako to treba da bude. Na drugom mestu u mesto „izvestiće” rečeno je „izvešće”.

Dakle, to su stvari koje mogu osim onih, koje samo malo kvare lepotu doteranosti zakona, da utiču i na sam smisao. Dakle, pošto u specijalnoj debati nema mogućnosti da se od strane govornika podnose predlozi, — tu mogućnost ima jedino odbor, a odbor se posle donošenja svog izveštaja nije sastajao, — ima mogućnost vlada da nam ovakav predlog podnese i ja mislim da bi se time učinila jedna korisna stvar i da bi Skupština, koliko ja poznajem interes za taj zakon, bez ičega to prihvatila.

Sada, što se ostalog tiče, mi vidimo da će biti potrebno u detaljnoj diskusiji da se mnoge nejasne stvari, — kako se vidi, one su nejasne i pravicima, — objasne, da dobijemo neko autentično tumačenje već u samoj detaljnoj diskusiji. To je od velikog značaja, gospodo, jer će stenografske beleške ove detaljne rasprave korisno da posluže sudovima, one će korisno da posluže i odvetnicima, i uopšte, u celoj praksi, one će biti jedan oslonac, na osnovu koga će

se namere zakonodavca prosuđivati i ocenjivati. Zato bih ja umolio g. Predsednika Narodne skupštine, i g. predstavajućeg i g. Ministra pravde da se i one beleške koje je dao odbor, priklope kao prilog tim stenografskim beleškama, jer i tamo smo imali veoma interesantnih razlaganja od strane g. Vladinog poverenika, a pogotovo imali smo vrlo važnih izjava u pogledu odredaba uvodnog zakona koji još nije pred nama. To su vrlo važne izjave, koje odredbe će važiti i za postojeća društva, a koje će važiti samo za nova društva. Dakle, i to je u interesu stvari, i mislim, da to nije jedna koncesija, nego je diktirano samo ljubavlju prema samom predmetu, ako se tome zahvalu udovolji.

Biće potrebno da se objasne još neke stvari zbog toga da se jasnije precizira prvo odnos prema Zakonu o radnjama koji je u međuvremenu donet, koji nije doteran, kome je danas već jako potrebna jedna novelacija, a koja se novelacija pokreće, za koju ima spremljenog obilnog materijala, da se i tako ovde u detaljnoj diskusiji što više provede.

Medutim računam sa činjenicom da je vladina većina primila u načelu taj trgovački zakon kao takav, i da prema tome sada imamo da postupimo kako je odredio g. Potpredsednik, da raspravljamo po otcima.

Što se tiče prvog oteka, ja bih bio mišljenja da bi kod § 2 u stavu 1 bilo bolje ako bi se reklo: „U smislu ovoga zakona važi kao trgovac i onaj ko u vidu zanimanja ima preduzeće čiji predmet nije ni jedna od vrsta poslova pobrojanih u § 1, ali koje je većega obima i uređeno je, odnosno bi trebalo da bude uređeno kao trgovačko preduzeće”. Ja mislim da bi bilo to potrebno, i vi ćete videti da ja te sugestije činim jedino iz razloga da mi što više onemogućavamo izigravanje. Mi smo toga izigravanja toliko doživeli, naročito kako su se prilike u privredi jako pooštrile i promenile, da imamo danas ne samo interes nego i dužnost da nastojimo da se takva izigravanja u buduće što je više moguće izbegavaju.

U stavu drugom može da bude govora i o preduzećima koja eksploatišu tuđu šumu na osnovu dugoročnih ugovora, dakle, koja preraduju ne sopstvene šumske proizvode nego tuđe. I, ja mislim, da bi oni spadali u taj drugi stav. Te stoga i mislim da bi se moglo kazati od prilike ovako: „U pogledu poljoprivrede i šumarstva, naređenje prvog stava vredi samo za preduzeća za obrađivanje ili preradivanje sopstvenih ili tuđih poljoprivrednih odn. šumskih proizvoda”. Ovde mogu da budu komercijalne farme velikog obima za živinarstvo, za izvoz jaja itd. koje su zaista sigurno komercijalna, trgovačka preduzeća a nisu više poljoprivredna, jer rade za preprodaju i kao omanji trgovac, omanje preduzeće, jer samo poljoprivrednih i stočarskih proizvoda smatraju se trgovačkim samo u koliko su po načinu i obimu rada uređena kao trgovačka preduzeća”.

Onda kod § 3, stava 2 ja mislim da bi moglo da se doda jedna korisna konstatacija naime, da ako jedno preduzeće ima filijale, ima podružnice, ono ne bi trebalo i ne bi se zapravo ni smelo da se smatra kao omanji trgovac, omanje preduzeće, jer samo postojanje filijala znači već jedan takav obim, koji bi spadao pod udar zakona.

Kod § 5 ja sam tu malo drugog mišljenja nego što je bio g. moj pretgovornik, i ja bi smatrao da bi možda ovakva stilizacija bila podesna: „Naređenje

o trgovcu primenjuje se i na trgovačka društva kao i na privredna preduzeća države, drugih javnih i samoupravnih tela i njihove ustanove i drugih pravnih lica”. Gospodo, od velike je važnosti da takva preduzeća, n.pr. železare, šećerane, onda velika industrija na Belju, onda velike električne centrale koje su vlasništvo pojedinih samoupravnih tela, da i za njih važe u svakom pogledu odredbe trgovačkog zakona i to bi bila jedna korisna dopuna, koji bi mogla ovde da se usvoji.

K stavu 2 ja bi smatrao, da bi trebalo dodati ono što je moj pretgovornik kazao: „Naređenje § 3 stava 1 ne odnosi se na dioničarska društva, društva sa ograničenom odgovornošću, javna trgovačka i komanditna društva ni na zadrage.

Gospodo, ja molim gospodina Ministra pravde i g. Vladinog poverenika, da bi bili ljubazni, da usvoje te sugestije da ih kao vladine predloge iznesu za dopunu teksta ovog zakonskog predloga. (Odobranje na levice).

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, reč ima Ministar pravde g. dr. Nikola Subotić.

Ministar pravde dr. Nikola Subotić: Današnji posebni pretres započeo je narodni poslanik g. dr. Janković, koji je ponovio onu ocenu, onu kritiku koju je on o ovome zakonskom predlogu dao onda, kada je bio pretres u načelu. Ponovio je kritiku za ovaj zakonski predlog, da je on nenacionalan po duhu i po jeziku, jer je duh ovog zakonskog predloga germanski, a jezik nije naš, nije čist i dobar. Poslednji put kad je uzeo reč, narodni poslanik g. dr. Janković se je udaljio odmah po svršetku svoje reči, pa tako je učinio i danas, stoga i danas meni teško pada da odgovorim na tu ponovljenu nepovoljnu kritiku, koju je dao o zakonskom predlogu, jer, možda će on osetiti potrebu da na ovo što ja danas kažem odgovori sutra. To, gospodo narodni poslanici, nije pravilno. S jedne strane nije pravilno, a nikako nije celishodno. Po § 57 Poslovnika Narodne skupštine svi predlozi o izmenama i dopunama imaju se uputiti preko Predsedništva nadležnom odboru, od dana pošto se izveštaj odbora razdeli poslanicima, pa sve do početka načelnog pretresa. Već je konstatovano, gospodo narodni poslanici, da ovoga nije bilo. Nikakav amandman nije predložen bio preko Predsedništva odboru iz koga je izišao ovaj zakonski predlog. Pošto se u pretresu, u načelnoj diskusiji o ovom zakonskom predlogu čulo, da izvesna gospoda narodni poslanici imaju mnogo šta da primete ovom zakonskom predlogu, da su te primedbe i stvarne i stilske i jezične, ja sam, zaključujući načelni pretres ovog zakonskog predloga, kazao, da može biti prilike, da se te primedbe uvažavaju u toku posebnog pretresa, pa sam već juče ili odmah kad je završen onaj načelni pretres, uputio molbu glavnim kritičarima ovog zakonskog predloga, da one primedbe koje su oni propustili da prikažu, pismeno, kao predloge za izmenu ovog zakonskog predloga ipak meni napišu, da mi ih predadu, pa da ću ja nastojati da se, kad je već bilo propuštanja sa strane narodnih poslanika sa gledišta Poslovnika Narodne skupštine, da se to ispravi na način koji dozvoljava § 58 Poslovnika Narodne skupštine u kome se kaže: „U toku posebnog pretresa amandmane mogu predlagati samo Vlada i Odbor”. Ja sam u prvom redu poslaniku g. Mohoriću kazao, da ću njegove primedbe na zakonski predlog bilo na tekst bilo stvarne primedbe, uzeti u ocenu i

onde gde ih budem mogao usvojiti, da ću ih ja prikazati kao predloge vladine. Moram sa zadovoljstvom da kažem, da se je narodni poslanik g. Mohorič odazvao ovom pozivu, i on je spremio te primedbe koje su mnogobrojne, od kojih se mnoge mogu da uvažavaju, neke se možebiti neće moći da uvažavaju, ali će za njih biti dovoljno i neko objašnjenje, jer ja mislim, da ima i izvesnog nesporazuma između narodnog poslanika g. Mohoriča i gledišta koje zastupa Vlada u pojedinim tačkama ovog zakonskog predloga.

Ali, moram da kažem, da na jednak poziv koji je bio upućen narodnom poslaniku g. dr. Jankoviću, nije se dobio nikakav odgovor i nikakav odziv. Zato se je i moglo desiti, da narodni poslanik dr. Janković dođe ovde i započne pretres u pojedinostima uvek sa jednom opštom napomenom i ponavljajući ono što je u načelnoj debati prilikom ovog zakonskog predloga kazao. Ja ću zato sa malo reči da se osvrnem na ovu nepovoljnu kritiku, koju je dao narodni poslanik g. dr. Janković, a koju je donekle usvojio i narodni poslanik g. dr. Lazarević. Ja ne govorim ni o većini ni o manjini nego o faktima koja su se ovde čula. Kad je narodni poslanik g. Janković u prvoj svojoj reči kazao, da je ovaj zakonski predlog anacionalan i po duhu i po jeziku, ja sam u svome odgovoru, u svome ekspozeu kazao na tu kritiku, da ona nije umesna bila. Prema tome, kad g. dr. Janković danas ponavlja tu istu kritiku, a da zato nije bilo nikakvog novog povoda, onda bi ja morao da se ograničim, pa da i ja ponovim ono što sam kazao na tu kritiku, a to je da je bila neumesna, da je i danas neumesna. Ja ne vidim, gospodo narodni poslanici, da iz ovoga zakonskog predloga, jednog stručnog nepolitičkog zakonskog predloga, izvire ma kakav anacionalni duh, pa ni jedan germanski duh. Ja ne mogu da razumem narodnog poslanika g. dr. Jankovića, šta mu je trebalo da to iznese, pa da pokuša opravdati tu kritiku, čak i onom zabrinutošću, da bi jednoga dana u jednom budućem ratu između Nemačke i Sovjetske Rusije ovakav zakonski predlog mogao uticati nepovoljno za Rusiju i njen uspeh u tom ratu. (Smeh). Ja znam, a i svi znaju koji su zavirili u jedan zakon, recimo u građanski zakon koji i danas vredi ovde u bivšoj Kraljevini Srbiji, a koji je donesen 1844 godine, da je i on germanskog porekla. Svi znaju da je taj zakon koji još i danas vredi u ovoj zemlji jedan rdav izvod opšteg austrijsko-gradanskog zakonika. I ako ja nisam učio ni na ranijoj ovdašnjoj velikoj školi, a prema mojim godinama, nisam mogao da učim ni na pravnom fakultetu današnjeg univerziteta, ipak znam, jer svi znamo da su oni koji su predavali građansko pravo u Beogradu, uvek počinjali svoja predavanja sa napomenom da je građanski zakon u Srbiji jedan rdav, nepotpun izvod opšteg gradanskog austrijskog zakona, koji je porekla germanskog, u koliko nije rimskog porekla.

Među onim koji su učili na ovoj školi, i koji uče danas na ovom fakultetu i koji predavaju prava na ovdašnjem fakultetu, možda je bez sumnje bio i narodni poslanik g. dr. Dragutin Janković i kao dak i kao nastavnik ovog gradanskog zakona. Ali ja ne vidim, kako je mogao štetno da utiče na duh našega naroda taj građanski zakonik germanskog porekla, kako je mogao uticati rdavo na one, koji su učili i na one koji su predavali to pravo.

Ja sam poslednji put kazao: 1912 godine, kad je dakle bio najveći zamah nacionalizma u Kraljevini Srbiji, tadašnja Kraljevina Srbija nije se ustručavala

da uzme za predosnovu novog trgovačkog prava jedan zakon germanskog porekla, koji je tada bio uistini najmoderniji zakonik, a to je nemački. Pa zaboga, gospodo narodni poslanici, i ti ljudi iz 1912 godine nisu se snebivali da uzmu za osnovu svoga rada u izradivanju jednog zakonskog predloga za trgovački zakonik, nisu se ustručavali ni snebivali da uzmu za osnovu jedan zakonik germanski, i ja mislim da nisu oni nikako mogli doći pod sumnju, da hoće da proširuju, da propagiraju anacionalne duhove, ili da kvare nacionalni jezik.

Sad ima i druga stvar, sa kojom se složio i narodni poslanik g. dr. Lazarević, naime, da nije dobar jezik, na kome je redigovan ovaj zakonski predlog, da nije dovoljno srpski, pa je narodni poslanik g. dr. Janković kazao onaj primer iz Francuske, po kome je neko jednom kazao, da kad hoće da najbolje nauči i upozna dobrotu i čistotu francuskog jezika, da traži Napoleonov gradanski zakonik.

Ja na ovo, gospodo, mogu da kažem nešto: Zakonski predlozi nemaju te namene i ne mogu je imati da dospeju u antologiju lepe književnosti, bilo književnosti u stihovima, bilo književnosti u prozi. I zato ja dozvoljavam narodnom poslaniku g. dr. Jankoviću i g. dr. Lazareviću, da ovaj zakonski predlog neće ući ni u kakvu antologiju lepe književnosti.

Ako je narodni poslanik g. dr. Janković naveo primer, gde je francuski književnik kazao, da traži čistotu i dobrotu francuskog jezika u Napoleonovom francuskom zakoniku, onda bi on morao kazati i dati izvesna uputstva u tom pravcu. On je doduše kazao, da bi i mi morali tražiti primere za čistotu i dobrotu našega jezika u jednom napisanom zakonu. A to je Imovinski zakonik Kneževine Crne Gore. Pa ipak niko ne traži da se mi vratimo na taj zakonik. Zašto? Zato što je on nepotpun. Nema ništa drugo nego samo imovinsko pravo a možda on i nije tako upotrebljiv kako se obično misli. Prema tome, gospodo narodni poslanici, mesto što nas je g. narodni poslanik upućivao na ovaj primer Francuske u pogledu jezika, on bi možda bolje učinio da je kazao ovo: pa ko hoće da traži čistotu i dobrotu našega jezika neka uzme Stari i Novi Zavet u prevodu učitelja našega jezika Vuka Karadžića i Đure Daničića. I onda bi možda dobio prigovor, da ovi naši dobri učitelji jezika Karadžić i Daničić na mnogim mestima nisu shvatili Stari i Novi Zavet. Ja ne znam koga je hteo pogoditi narodni poslanik g. Janković sa ovim prigovorima... (Jedan glas: Svakako Vas!) Ja za sebe znam, da u mene nije hteo da gađa, jer on zna da ja nisam ni roditelj ovoga zakonskoga predloga, a nisam ga ni primio... (Jedan glas: Onda ste kum!) Nisam ni kum, nisam ni pomagao u porođaju, i nisam ga primio na ruke ni na onom prvom pokušaju krštenja, koje je lani bilo. Ali moram da kažem ovo. U komisiji u kojoj je raden ovaj zakonski predlog bilo je članova nesumnjivo nacionalnog porekla i nesumnjivo nacionalnih osećaja i nesumnjivo dobrih poznavalaca našega jezika. Tu je bio pokojni Đoka Nestorović, koji je bio i pravni pisac i pravni praktičar. Tu je bio profesor dr. Čeda Marković, tu je bio i profesor dr. Velizar Mitrović. Pa, prema tome, ako može i da bude ma koji nedostatak, bilo stilski ili jezični u ovome zakonsku predlogu, on se ne sme da traži u nekim nejasnim izvorima nenacionalnog duha, kao što je to učinio narodni poslanik g. dr. Janković, nego jedino u onoj opšte poznatoj istini, da nikakva dela ljudska nisu savršena, i da svako delo ima nedo-

stataka koji se mogu da isprave a to da se učini onako kako je predviđeno u Poslovniku. G. Vladin poverenik odgovoriće na primedbe koje je učinio narodni poslanik g. Lazarević, a odgovoriće i na one primedbe — mislim ima ih svega tri — g. Mohoriča u ovome prvome oteku, i tada ćete, gospodo narodni poslanici, čuti, šta se tu može da primi danas u ovome času a šta ne može. G. Vladin poverenik za ono što se ne može da primi, daće objašnjenje, koje će i ujedno biti i umirenje za narodnog poslanika g. Mohoriča i narodnog poslanika g. dr. Lazarevića, koji strahuju da bi iz ovakve redakcije teksta zakonskoga predloga moglo biti opasnosti za našu trgovinu. (*Milenko Glišić*: Dobićemo samo garnirung a ne i šnicle!) Još nije čas da se govori o jelovniku, te prema tome, mislim, da te upadice nisu dobro smišljene i nisu dobro upravljene.

Zato ponavljam svoju molbu, koju sam vam već i ranije bio uputio, da primite ovaj prvi otek onako kako je on napisan, sa onom malom dopunom, koju je Vlada usvojila u izjavi g. Poverenika. (Pljeskanje kod većine).

Potpredsednik Franjo Markić: Ima reč Vladin poverenik g. dr. Škerlj.

Vladin poverenik profesor Univerziteta dr. Milan Škerlj: Gospodo, ja ću se osvrnuti malo i na primedbe koje su pale u pogledu jezika u ovom zakonskom predlogu. Moraću odmah reći, da se je i u samoj komisiji, koja je ovaj zakonski projekat radila, mnogo polagalo na to, da se što bolje izrazimo u pogledu jezika. Ali, gospodo, jedna je stvar tačan smisao zakona, a druga je blagoglasnost u jeziku. Ja moram da naglasim, da nam je uvek bila prvenstvena misao da se tačno izrazimo. Drukčije nismo mogli ni raditi. Koliko se je u komisiji pazilo na to, da se i u pogledu jezika što bolje izrazimo, mogu navesti samo ovo: ako smo proveli u radu 250 dana, onda 2/5 toga vremena otpadaju na pitanje jezika. Ako smo i pored svega toga i kakve greške učinili, to je došlo otuda, što smo i mi kao svi drugi ljudi grešni.

Što se tiče stvarno učinjenih primedaba, mogu da odgovorim ovo. Nije tačno, da će po ovom zakonskom predlogu i dalje biti one tri vrste trgovačkih poslova. Apsolutnih poslova neće više biti. Novi građanski zakonic, u svom obligacionom delu, kako mi pravnici kažemo, sve se više komercijaliziraju, i stoga nije potrebno praviti razliku i neke trgovačke poslove oglašavati kao apsolutne. Drugo, apsolutnost izvesnih poslova vrlo je pogibeljna. Po našim sadašnjim prečanskim zakonicima, ako npr. ja, profesor prava odem u Srem i vidim da su jaja jevtina pa ih kupim u nameri da ih donesem u Beograd i tu ih prodam, onda je to apsolutni trgovački posao i ceni se po trgovačkom pravu ne samo za mene nego i za onoga seljaka koji nije trgovac i koji nije mogao ni zamisliti da bi se ovaj posao mogao ceniti kao trgovački posao. Ovi, dakle, apsolutni trgovački poslovi, napustiće se, kao što su napušteni i u Nemačkoj i u drugim zemljama. Zato su sadašnji tako zvani apsolutni i relativni osnovni trgovački poslovi spojeni u jedan paragraf kao poslovi koji, prema svom privrednom tipu, a ne po svojoj civilističkoj prirodi, licima koja se njime bave u vidu privrednog zanimanja, daju karakter trgovačkog posla.

§ 2 stav 2 uzet je iz hrvatskougarskog trgovačkog zakonika. On nije suvišan. Sama industrijalizacija i komercijalizacija od poljoprivrednog predu-

zeća ne bi stvorila trgovačko preduzeće u smislu ovog predloga ma da bi se vodile, recimo i knjige. To biva samo, ako se u poljoprivrednom ili šumarskom preduzeću sopstveni proizvodi obraduju ili prerađuju tako, da to sporedno preduzeće odgovara naredenjima stava 1.

Dalje g. narodni poslanik dr. Lazarević osvrnuo se na § 3 stav 4. Iz naređenja o deoničkim društvima i o društvima sa ograničenom odgovornošću videće se da su ta društva već prema svom obliku bez obzira na predmet preduzeća po sili zakona trgovci, i to punopravni kod komanditnog i kod javnog trgovačkog društva stvar stoji drukčije. Za njih važi isto što i za trgovca pojedinca. Ako trgovac pojedinac ispunio uslove iz uredbe predviđene u § 3 stav 2, onda je punopravan trgovac i može imati firmu, biti uveden u registar, dati prokuru i mora voditi knjige. Ako pak recimo dva piljara sklope ugovor, da će društveno vršiti trgovačke poslove, njihovo društvo spada pod opšti građanski zakonik dokle nisu ispunjeni uslovi pomenute uredbe. Zato je dodat stav 4 i on je na mestu, ako se § 3 uzme u celosti.

Što se tiče § 5 primam sugestije g. dr. Lazarevića, da se u mesto reči »primenjuju se i na trgovačka društva«, kaže: »važe i za trgovačka društva«.

Što se tiče jezičnih primedaba; obradivati znači izmeniti samo formu a preradivati znači izmeniti suštinu. Tako je sa onim primerom sa vinom. Ono će nekad biti obrađeno a nekad preradeno. (Smeh u sali). Ali tačno ne možemo se sasvim povesti ni po jednom ni po drugom izrazu, jer mi ne možemo za svaku materiju naći sasvim tačan izraz i novu terminologiju. Što se tiče izraza »preuzimanje osiguranja« i »preuzimanje prevoza«, oni su namerno upotrebljeni. Preuzimanje je već trgovački posao, izvršenje prevoza je ispunjenje ugovora. Isto tako stoji i sa »poslovima štampara«. Štamparski posao nije samo štampanje. Štampar radi i druge poslove. Nabavlja razni materijal, sklapa razne ugovore. Prema tome štamparski poslovi nisu samo štampanje.

Što se tiče § 6 ja mislim da je tu po sredi mali nesporazum. Imamo pozive kao što su na primer svi državni i samoupravni činovnici, pa isto tako advokati i notari koji po raznim zakonima ne mogu da se bave izvesnim poslovima pored svog glavnog poziva. Ali, gospodo, ako se oni ipak bave, onda ne samo što se njihovi poslovi, ako su sami po sebi trgovački, cene po trgovačkom stvarnom i obligacionom pravu, nego stvar ide i dalje, pa ako bi neko, ko ne bi smeo biti trgovac, u svom preduzeću upotrebio ne svoje sopstveno ime nego neku drugu firmu, on bi pao pod udar trgovačkog zakona. Ako on da prokuru, odgovara za sve što njegov prokurista učini. Registrirati neće se moći jer, kako je rečeno u § 11 stav 4, on će morati da podnese i onu ispravu od upravne vlasti, prema kojoj on ima ovlašćenje ili dozvolu za obavljanje toga rada, a to on kao činovnik ili kao advokat neće moći dobiti.

Zato, gospodo, ja molim da § 6 ostane kakav je. (*Dr. Todor Lazarević*: Zašto ostaje stav 2 § 5?) Baš u vezi s § 3 stav 4, ali stav drugi §-a 5 kaže ono što vi želite: naime deoničko društvo i društvo sa ograničenom odgovornošću ne može biti omanji trgovac. (*Dr. Todor Lazarević*: Onda ovo nije potrebno.) Ne, ne, bolje je da ostane. Videćete kako je narodni poslanik g. Mohorič drugojače shvatio ovu stvar.

Sad, gospodo, dozvolite da govorim o primedbama g. Mohoriča. On se osvrnuo na § 2 i želeo je izvesne izmene u stavu 1 i stavu 2. Ja mislim, da se na to ne može pristati i to baš u interesu trgovaca. Naime, ovde je rečeno da izvesna preduzeća, koja se ne bave kojim od poslova pobrojanih u § 1, postanu trgovačka od trenutka registracije, ako prema svome načinu rada i obimu poslova iziskuju trgovačko ustrojstvo. Po današnjim prečanskim zakonima imamo upravo nemoguće stvari. Ako jedna elektrana nabavlja ugljen i pravi električnu struju, ona jeste trgovac, jer ona pokretnu stvar nabavlja, prerađuje i prodaje. Ako to čini jedan ugljenik, onda nije trgovac jer ugljen nije nabavio od drugoga. Elektrana sa vodenom snagom nije trgovac. Medutim, svi rade gotovo u istom obimu, za sve je potrebno trgovačko ustrojstvo, a jedan jeste trgovac, drugi nije. To razlikovanje uklonjeno je § 2.

Sad je stvar u tome: kad neko radi poslove koje nabroja § 1, ceo svet zna da su to trgovački poslovi. Kod § 2 nije moguće pobrojati poslove. Zato takav preduzimač postane trgovac tek registracijom. Registracija je jedan vanjski znak, po njoj se zna da je taj preduzimač trgovac i svet zna kako ima s njim da postupa, a i preduzimač zna kako treba da postupa. Prema predlogu narodnog poslanika g. Mohoriča to ne bi tako bilo.

Dalje ovaj amandman veli: „ako je većeg obima i uređeno je kao trgovačko preduzeće”. Prema tome zavisi od pojedinca da li svoje preduzeće želi urediti kao trgovinu ili ne, ma da bi ga prema obimu i načinu vođenja morao tako udesiti. (*Ivan Mohorič*: Ja sam usmeno dopunio: Koje je uređeno ili iziskuje, da bude uređeno). Onda bolje da ostane samo „iziskuje”. Mislim da se u stavu 1 i slažemo i mislim da izmene nisu potrebne. Što se tiče st. 2, stvar je drugojačija. Naime boje se neka gospoda, pošto je tu reč „sopstveni proizvodi”, da bi se moglo razumeti da te proizvode valja crpsti iz svoga zemljišta. Ali, gospodo, to nije tako. Mislilo se na sopstvene proizvode u smislu, da su to oni koje smo da tako kažem svojim radom iz zemlje izvukli. Da li je zemljište moja svojina ili sam ja plodouživalac ili zakupac, to je svejedno. I u jednom i u drugom slučaju svojim radom privređujem onu prvinu, onu sirovinu koju obrađujem ili prerađujem. Molim da bi se uzelo k znanju, jer je to značenje i u hrvatskom trg. zakoniku. Ne radi se o svojini nego o sopstvenim proizvodima, stečenim svojim radom. (*Ivan Mohorič*: Ja sam hteo da eksploataciona društva na osnovu dugoročnih ugovora uđu pod udar toga.)

Sigurno ulaze. Mislim da reč „tude” nije potrebna mogla bi biti i kriva. Što se tiče stočarskih proizvoda, i oni spadaju među poljoprivredne proizvode. Ako bi se napose spomenuli stočarski proizvodi morali bi se spomenuti i vinogradarski, vrtarski, voćarski i t. d. Mislim, gospodo narodni poslanici, da prema svemu, što sam imao čast da iznesem, amandmani kod § 2 nisu potrebni.

Što se tiče amandmana da se trgovačko preduzeće sa podružnicom ne može smatrati trgovcem, mislim da je u ideji dobar, ali nije dobro izrađen. Sta će biti sa kestenjarima; isto lice na tri čoška peče kestene; zar je to preduzeće sa tri filijale? Taj kestenjar prema amandmanu, morao bi se registrirati i voditi knjige. To pogotovo nije mišljeno. Ja bi to izrazio drugojačije. Pošto § 3 st. 1 predviđa uredbu, da se ta ideja unese u uredbu, a tamo će imati reč

i trgovačka komora. Po prilici, ovako: da je jedan od momenata po kojima se ceni da li je preduzeće omanje ili veće i to, da li se vodi na jednom ili na više mesta i u drugom slučaju, dali mu zbog toga ne pripada karakter ovećeg trgovca, koji mu prema obimu obrta na svakom pojedinom mestu ne bi pripadao. To može biti karakteristično, ali ne mora u svim slučajevima. Što se tiče amandmana za § 5 stav 1, naime da se naredenja o trgovcima primenjuju i na trgovačka društva, kao i na privredna preduzeća države, drugih javnih samoupravnih tela i njihovih ustanova i drugih pravnih lica, red mi je napomenuti ovo: što se tiče pravnih lica, to je jasno. Pravna lica u koliko nisu trgovačka društva, trgovci su pojedinci. Za to imamo predviđeno što je potrebno u §§ 42, 43, 44.

Što se tiče državnih i banovinskih preduzeća, predviđeno je u predlogu u § 45 ono stanje što je već i sada predviđeno u prečanskim trgovačkim zakonima, a najiscrpnije u hrvatsko-ugarskom. Mislim da to moramo zadržati. Prema predlogu narodnog poslanika g. Mohoriča moglo bi se pojaviti mišljenje, da naša državna preduzeća moraju registrovati svaku stanicu kao podružnicu. A čemu služi registar? Obaveštavanju javnosti o tome da firma i preduzeće postoji i kakve su kod njega prilike, koji su kapitalski uloz, da li su povišeni ili smanjeni, ko nosi odgovornost i t. d. Dali je kod državnih i banovinskih preduzeća to potrebno? Ja mislim da će te ipak reći da nije. Monopolska pak preduzeća, kojih ima priličan broj, kao organizacije u opšte ne potpadaju pod trgovački zakon, jer su ona javnopravne organizacije i kod njih samo pojedini poslovi mogu potpadati pod trgovački zakon. Za to mislim da ne bi bilo dobro menjati § 5. Posledice bi bile neprijatne što je potrebno, to je već rečeno u § 45, koji će se uvodnim zakonom detaljno izraditi. O tome će već biti govora kod § 45 (*Ivan Mohorič*: Tu se ne slažemo, jer imamo dvojni režim, privatna preduzeća i javna preduzeća). Da, imamo dvojni režim, ali tu ima toliko mnogo pitanja. Zar jedna kazniona, koja ima radionicu i prodaje proizvode da se registrira. Ipak bi bilo čudno. Imamo Srednje tehničke škole. Tamo se za obuku učenika nešto radi, pa ako se može, to se i prodaje, ipak nećemo zbog toga reći, da se Srednja tehnička škola mora registrovati i da može postaviti prokuristu i mora voditi trgovačke knjige. Pogotovo i g. narodni poslanik to ni malo ne želi. To valja ostaviti fakultativno, kao što je predviđeno u § 45. (*Ivan Mohorič*: A što ne navedete za primer šećeranu!) Šećerana je deoničko društvo i kao takvo mora biti registrirana. U šećerani na Čukarici država učestvuje u deoničkom društvu, ona je prosto akcionar kao i drugi i deoničarsko društvo kao takvo mora biti registrovano, što se razume čak i onda, kad bi država imala u rukama sve deonice, jer ipak ostaje deoničko društvo. Tu mislim nema sumnje i mislim da valja da ostane fakultativna registracija preduzeća pomenute vrste.

Druga primedba koju ima u tom pogledu g. poslanik Mohorič, jeste, da se u § 3 stav 2 doda „javna trgovačka i komanditna društva i zadruge”. Gospodo, to ne možemo učiniti, jer kao što sam rekao, ima udruženja, koja prave trgovačke poslove, ali ne ispunjavaju uslove koji će potanko biti propisani uredbom po § 3 stav 2 i koja nemaju karakter ovećeg trgovca. Zato njih ovde ne možemo metnuti. Valja razlikovati deoničko društvo i društvo sa ograničenom odgovornošću, koja su trgovačka kao takva, od

javnog trgovačkog društva i komanditnog društva koje kao takvo može postojati samo ako ispunjava uslove iz § 3 stav 2. I danas je tako, u tom pogledu nema nikakve promene.

Što se tiče privrednih zadruga, to je sasvim druga stvar. Da li su one trgovci ili ne, za to imamo u Kraljevini tri sistema. Ovdašnji zakon o zadrugama o tome se ne izjašnjava. Hrvatsko-ugarski i bosanski oglašavaju ih za trgovce, a na području apelacionih sudova u Splitu i Ljubljani privredna je zadruga trgovac, ako se bavi trg. poslovima. Pred ovim visokim Domom nalazi se zakon o zadrugama; bilo bi mesto da se to pitanje reši u tom zakonu. Meni je rečeno da će zadruga kao takva biti trgovac; ako zakon o zadrugama to pitanje ne bi rešio, onda će se morati rešiti u uvodnom zakonu, ali ovde sigurno ne. (Odobranje kod većine).

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, lista govornika o ovom oteku je iscrpljena. Prelazimo na glasanje. Glasanje o svakom pojedinom paragrafu vrši se sedenjem i ustajanjem. Gospoda koja glasaju za, izvoleće sedeti, a gospoda koja su protiv, izvoleće ustati. Molim izvestioca odborske većine g. Momčila Sokića da izvoli pročitati § 1 prvog oteka ovog zakonskog predloga.

Izvestilac većine Momčilo Sokić pročita § 1.

Potpredsednik Franjo Markić: Ko je za ovako pročitani § 1, neka izvoli sedeti, a ko je protiv, neka izvoli ustati. (Većina sedi.) Objavljujem da je § 1 predloga trgovačkog zakona primljen većinom glasova po predlogu Odbora.

Molim g. izvestioca da izvoli pročitati § 2.

Izvestilac većine Momčilo Sokić pročita § 2.

Potpredsednik Franjo Markić: Ko je za ovako pročitani § 2, neka izvoli sedeti, a ko je protiv, neka izvolite ustati. (Većina sedi.) Objavljujem da je § 2 primljen većinom glasova po predlogu Odbora.

Molim g. izvestioca da izvoli pročitati § 3.

Izvestilac većine Momčilo Sokić pročita § 3.

Potpredsednik Franjo Markić: Ko je za ovako pročitani § 3, neka izvoli sedeti, a ko je protiv, neka izvolite ustati. (Većina sedi.) Objavljujem da je § 3 primljen većinom glasova po predlogu Odbora.

Molim g. izvestioca da izvoli pročitati § 4.

Izvestilac većine Momčilo Sokić pročita § 4.

Potpredsednik Franjo Markić: Ko je za ovako pročitani § 4, neka izvoli sedeti, a ko je protiv, neka izvoli ustati. (Većina sedi.) Objavljujem da je § 4 primljen većinom glasova po predlogu Odbora.

Molim g. izvestioca da izvoli pročitati § 5 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac većine Momčilo Sokić pročita § 5 po predlogu Odborske većine sa izmenom narodnog poslanika g. dr. Todora Lazarevića, koju je predložio kao amandman Kraljevske vlade Vladin poverenik profesor univerziteta g. dr. Milan Škerlj, a koji paragraf prema toj izmeni glasi:

§ 5

„1) Naredenja o trgovcima važe i za trgovačka društva;

2) Naredenje §-a 3 stav 1 ne odnosi se na deonička društva i na društva sa ograničenom odgovornošću”.

Potpredsednik Franjo Markić: Gospoda koja usvajaju § 5 sa amandmanom Kraljevske vlade kako je sada pročitani, izvoleće sedeti, a koja su protiv, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Objavljujem da je § 5 usvojen po predlogu odborske većine sa izmenom u stavu 1 prema amandmanu Kraljevske vlade.

Izvolite čuti dalje.

Izvestilac većine Momčilo Sokić pročita § 6.

Potpredsednik Franjo Markić: Gospoda koja usvajaju ovako pročitani § 6, izvoleće sedeti, a koja su protiv, neka izvole ustati. (Većina sedi.) Objavljujem da je § 6 usvojen većinom glasova po predlogu Odbora. Time je usvojen prvi otek ovoga zakonskog predloga.

Pošto je vreme poodmaklo, to ću sa vašim pristankom zaključiti današnju sednicu, a isto tako sa vašim pristankom predlažem za narednu sednicu sledeći dnevni red: Nastavak u pojedinostima pretresa izveštaja Odbora za proučavanje predloga trgovačkog zakona. Prima li Skupština predloženi dnevni red? (Prima.) Objavljujem da je primljen predloženi dnevni red.

Današnju sednicu sa vašim pristankom zaključujem, a iduću zakazujem za sutra u 10 časova pre podne.

Sednica je zaključena u 13 časova.

PRILOZI

INTERPELACIJA

Vojislava Lazića, narodnog poslanika, na Ministra unutrašnjih poslova o ubistvu Svetozara Mijića, zemljoradnika iz Skele na dan 27 januara 1937 g.

GOSPODINE MINISTRE,

Na dan 27 januara ove godine, kada su seljaci sela Skele održavali zabavu u svojoj osnovnoj školi, povodom Svetosavske proslave, tri žandarma uveče lumpovali su u kafani skeljanskoj, koja je udaljena od škole oko stotinu metara. Žandarmi su u isto vreme to svoje zabavljanje provodili u društvu izvesnih žena, iz ondašnjih mesta.

Kada se zabava u osnovnoj školi završila oko 12 časova uveče, i mladež, koja je igrala, počela da se razilazi kućama, tada su nekoliko seljaka, prolazeći pored kafane i čuvši u istoj žandarmerisku veselu pesmu i pucanje u plafon, ušli da vide šta se to u kafani događa. Žandarmi su u pijanom stanju nalleteli na njih, iz čega se između nekoliko seljaka i ova tri žandarma otvorila tuča, u kojoj su žandarmi odmah otvorili vatru iz svojih revolvera. Seljaci su se odmah povukli napolje, a žandarmi su za njima istrčali i napolju produžili paklenu pucnjavu iz revolvera sve dotle dok god su imali kod sebe municije.

Tom prilikom pucali su na sve strane i kaplar Runac ubio je iz svojega revolvera Svetozara Mijića, zemljoradnika iz Skele, mladića od 22 godine, koji je sa zabave iz osnovne škole pošao svojoj kući, ne mešajući se ni u kakav konflikt, koji su žandarmi sa seljacima napravili i ne sluteći, da će ga odmah kako izade iz škole snaći smrt.

Poč. Svetozar ubijen je na 100 metara daleko od kafane u kojoj su se žandarmi uveseljavali i ispred koje su pucali.

Ovakav postupak ovih žandarma ne može se ničim opravdati. Zar oni tako vrše svoju dužnost? Zar

su oni takvi čuvari javne bezbednosti i poretka, kada u kafani, u momentu kad se u blizini kafane održava jedna zabava, lumpuju, banče i pijanče u društvu sa problematičnim ženama i time izazivaju revolt seljaka i stvaraju nered iz koga dolazi do ubistva nevinog čoveka iz njihovog oružja?

Iznosim ovaj događaj, koji nije usamljen, jer je iz ove iste žandarmeriske stanice na dan 7 marta prošle godine jedan žandarm ubio seljaka Miodraga Matića, iz Krtinske, na sličan način, da zadovolji svoju ambiciju i pokaže junaštvo nad nevinim seljakom.

Za ovaj zločin taj žandarm nije kažnjen i svakako to nekažnjavanje dalo je povoda da se odigra i ovaj događaj.

Interpelišem Gospodina Ministra i molim, da mi u Narodnoj skupštini odgovori na sledeća pitanja:

1) Šta će preduzeti da zločinac koji je ovo ubistvo izvršio dobije zasluženu kaznu?

2) Šta će učiniti da u buduće žandarmi ne vrše zloupotrebe oružjem, koje im je dato kao čuvarima javne bezbednosti radi zvanične dužnosti, a ne radi šenlučenja i uveseljavanja ubijanjem nevinih seljaka?

3) Da li je voljan, da povuče sa sela žandarmeriske stanice, jer one samo čine zločine po selima a ne daju nikakve koristi u pogledu javne bezbednosti?

Tražim prvenstvo ove interpelacije ispred ostalih i molim da se oglasi za hitnu.

Interpelant,
Vojislav Lazić, s. r.
narodni poslanik,

